

שני שעירין שוין

• דף סב •

הרב אבישי נתן מייטליס שליט"א

המשנה ביומא בדף סב. אומרת: 'שני שעירי יום הכפורים מצותן שיהיו שניהן שוין במראה ובקומה ובדמים ובלקיחתן כאחד, ואף על פי שאין שוין, כשרין'. להדיא שדין 'שוין' אינו לעיכובא, שהרי מת אחד יכול ליקח אחר, אף שאינו נלקח כאחד. וכריבוי הגמ': 'מניין אף על פי שאין שניהן שוין כשירין, תלמוד לומר שעיר שעיר ריבה'.

א.

מצאנו מחלוקת ראשונים עד כמה יש להשתדל בהשגת שוין.

התוס' ישנים שם סייג, שאם טרם קנו שעיר מוסף הנעשה בחוץ, יש ליקח את השעיר החי למוסף, ולקחת שנים כאחד לעבודת היום. הרי שיש להקפיד על שוין עד כמה שניתן.

ואילו הריטב"א חלק, ואף שטרם לקחו שעיר למוסף הנעשה בחוץ, יכולים ליקח עוד אחד בלבד אף שאינו נלקח כאחד, וא"צ 'לערבב השורה'. כלומר, דלריטב"א העיקר שבקניית השעירים קיים דין לקיחתן כאחד, ולא אכפת לן שיוקרבו ויגרילו על שהם שוין כאחד.

ויש לעיין באי פליגי.

מדברי הרמב"ם על המשנה ביומא פ"ו מ"א נראה שדין 'שוין' אינו חובה כ"כ: 'ובא בקבלה שזה לרמוז שיותר רצוי שיהו שוין במראה ובקומה ובדמים. ואמרנו רצוי ולא אמרנו חובה, לפי שאמר אחרי כן השעיר השעיר ולא אמר האחד רצה בכך שעיר מכל מקום'.

כן למד הרמב"ם לגבי ציפורי מצורע, במשנה במסכת נגעים פרק יד משנה ה: 'והמסקנא איפוא כי מצוה מן המובחר שיהו שוין בכל הענינים, ואם אי אפשר מותר'.

והנה הברייתא לגבי כבשי מצורע וציפורי מצורע נקטה: 'תניא נמי הכי גבי כבשי מצורע יקח שני כבשים. מיעוט כבשים שנים, מה תלמוד לומר שני, שיהיו שניהן שוין... כי האי גוונא צפרים מיעוט צפרים שנים, מה תלמוד לומר שתי, שיהיו שתיהן שוות'.

הרמב"ם לא הזכיר דין זה שיהיו שווין בהלכותיו ביד החזקה, וכבר העיר המשנה למלך הלכות שגגות פ"י ה"ג ע"כ: 'וכעת לא ראיתי לרבינו שהביא דין זה'. וכן שנה המשנה למלך בהלכות מחוסרי כפרה פ"א ה"ג ותמה שוב על הרמב"ם: 'ולא ידעתי למה השמיטו רבינו'.

המעשה רוקח על הרמב"ם טען שהמשנה חולקת על הברייתא. שכן המשנה בנגעים פ"ד לא הזכירה שיהיו כאחד ושווין לגבי כבשי מצורע, אלא רק לגבי ציפורי המצורע.

אלא שקשה הדבר, מדוע דרשת 'שני' התקבלה על ציפורים ולא על הכבשים?

ואפשר, שהצורך בשנים שוין מבטא את היותם כאחד, צוות אחד, מטרה אחת ויעוד משותף. כבשי המצורע אינם מיועדים למטרה אחת, הלא אחד לעולה ואחד לאשם, ומדוע יהיה שוין במראה כאחד? אבל בציפורים ובשעירי יוה"כ, אחד קרב ואחד משולח לארץ גזירה והציפור לחופשי - ודרשו שיהיו דומים לבטא, שעל אף החילוק ביעודם המעשי ביניהם, זו אותה עבודה.

דין 'שוין' מצאנו בעוד מקומות. בדין חצוצרות של כסף, דרש הספרי להיות שוין. אלא שהרמב"ם השמיט דין זה. בדין שתי הלחם חייבה המשנה במנחות ב"ד פ"ד. שיהיו שוין, וכן פסק הרמב"ם בהל' תמידין ומוספין ה'. י. בלחם הפנים נאמר במנחות שם וברמב"ם שם ה, ט שיעשנה בצורה אחידה. וכן נאמר לגבי בעלי דין שיהיו שוין לפניו. הצד השווה שבהם שכל שמשמשין לאותה מצוה או לאותו מעלה בעינין שיהיו שוין להורות על הזיקה והקשר ביניהם. ולקמן נבאר מדוע אף בשבת הצריכו 'שוין'.

וזה רצו להדגיש בדין שעירי יוה"כ ששניהם שוין, להורות ששניהם באים לכפרה, והם שאחד קרב ואחד משולח הוי שני רכיבי כפרה. וכי הגורל הוא הקובע איזהו

יקרב ואיזה ישלח, ולא שהרוכש יקנה משובח להקרבה ואת השני יקח פשוט. ולתוס' ישנים בעי שימשיך להיות שוין עד כמה שניתן לבטא את היותם כאחת.

ב.

הגמ' הקשתה שצריך שוין גם לגבי התמידין: 'אי הכי גבי תמידין נמי נימא כבשים מיעוט כבשים שנים. מה תלמוד לומר שנים, שיהיו שניהן שוין. ומנין שאף על פי שאין שניהן שוין כשירין, תלמוד לומר כבש כבש ריבה. ולמצוה הכי נמי דבעינן, ההוא מיבעי ליה לכדתניא שנים ליום כנגד היום אתה אומר כנגד היום או אינו אלא חובת היום, כשהוא אומר את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים הרי חובת היום אמור, ומה אני מקיים שנים ליום, כנגד היום כיצד תמיד של שחר ... ושל בין הערבים.'

רש"י ותוס' הבינו, שהגמ' הקשתה האם למצוה בעינן, ויישבה שהפסוק נדרש לעניין אחר ולא לדרוש שוין לכתחילה. ולפי"ז לא צריך שוין בתמידין. וכן הרמב"ם לא הזכיר מצורך זה.

אך הריטב"א בדף סב: גרס אחרת, ולא גרס 'ולמצוה...' שמורה על לשון קושיא ותמיהה, אלא כניחותא: 'גירסת הספרים למצוה הכי נמי דבעינן ההוא מיבעי ליה לכדתניא כו'. והלשון הזה עמום לפי פשוטו כיון שהודה לדברי המקשה דאין הכי נמי דבעינן הכי למצוה כדקאמר המקשה מאי הדר למימר דמיבעי ליה לדרשא אחריתי, [ורש"י ז"ל מפרש אותו בתמיה והוא הנכון, ויש שגורסין אותו בניחותא ומפרשין] למצוה דרבנן הכי נמי דבעינן אף על גב דלא תנינן לה בשום דוכתא אבל מדאורייתא מיבעי ליה לדרשא אחריתי, והיינו דאמרינן בתר הכי של מוספין ודאי שניהן שוין ואפילו מדאורייתא, ואינו נכון, אלא הכי פירושו למצוה הכי נמי דבעינן ואפילו מדאורייתא דגמרינן מאידך דלעיל ומשום דגמרינן מהתם לא תנינן לה אלא התם דאילו קרא דהכא מיבעי ליה לכדתניא.'

הריטב"א הסיק שבעי שוין לתמידים לכתחילה, והא נדרש הפסוק לעניין שונה, ללמד על תמיד של שחר ושל בין הערביים. ומיישב או שהצורך מדרבנן, או שהוא מדאו' אך נלמד מבנין אב.

בשם הרוקח הביאו שדרש על הפסוק 'כבשים בני שנה תמימם', חסר י', להורות שיהיו שניהם שוין. והרי לן מקור לדין שוין מהתורה.

ג.

בהמשך, הגמ' שם קובעת: 'מוספין של שבת ודאי צריכין שיהיו שניהן שוין'. ושתי שיטות מצאנו בדבר;

רש"י שם בד"ה 'מוספין של שבת' באר את מקור הדין: 'שנאמר בהם שני כבשים - ודאי שנים שוים לעיכובא, מדלא הדר כתב בהו אחד, לרבות אף על פי שאינן שוין להכשיר, כך שמעתי. וקשיא לי, עיכובא מנלן, ונראה בעיני דהכי גרס: מוספין ודאי שנים למצוה, מצותן להיות שוין, ולא גרסינן מדלא כתיב אחד אחד, ושיטתא דתלמידי תרביצאי היא'. כלומר, רש"י הבין שדין שוין מעכב בשבת, כיון שאין פסוק שאומר שדי באחד ואינו לעיכובא. והק' רש"י שלא שמענו שמעכב. וסיים רש"י עפ"י הגירסא שאינו מעכב.

כן יש להבין בדברי רבינו חננאל: 'אבל המוספין ודאי לא כתב שני כבשים, אלא ללמד שהם ב' ולא ד' מדלא כתיב אחד אחד כדרך שכתוב בתמיד'. כלומר, המילה שנים נועדה לבאר שלא נביא שנים לבוקר ושנים לערב, ולא נאמרה לדין שוין. לדבריו, אף לכתחילה לא צריך שוין. ואכן הרמב"ם לא הזכיר מדין זה, משמע אף לכתחילה לא הצריך זאת. וכבר הקשה המשנה למלך בהלכות תמידין ומוספין פ"ד ה"ט: 'רבינו לא הזכיר כלל דין זה, ולא ידעתי למה'.

וז"ל המאירי: 'ומעתה אף המוספין שנאמר בהן בשל שבת וביום השבת שני כבשים, אין אומרין שיבא ללמד להיות מצותם בשוים, שהרי אינו מיותר. שאע"פ שמיעוט שעירים שנים, מ"מ צריך היה לדקדק משם לומר שנים ולא ארבעה, שהרי לא נאמר בהם אחד אחד כשעירים וכבשים וצפרים שביארנו. אף על פי שכל שאתה תופס מועט תפסת, כל כיוצא בזה טרח וכתב זה קרא וגדולי הרבנים סוברים שהמוספים מצוה להיותם שוים, ומוחקין בגרסת הספרים כמו שכתבנו בפירושינו. ואין דבריהם נראין'.

אך התוס' בד"ה 'מוספין' הבינו שדין שוין מעכב בקרבן השבת: 'ונראה לי משום דבתר דכתיב וביום השבת שני כבשים כו', כתיב עולת שבת בשבתו, דהוי כמו שנה עליו הכתוב לעכב. ואף על גב דדרשינן ליה בס"פ אלו קשרים לדרשה אחריתי לימד על חלבי שבת שקרבין ביום טוב או ביום הכפורים, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה - דרשינן ליה נמי לומר שנה עליו הכתוב לעכב, דאין מקרא

יוצא מידי פשוטו. וליכא למימר דכוליה להא דרשה אתא, דאם כן לא הוה למיכתב בהאי לישנא שבת בשבתו אלא הוה מצי לשנות עליו בענין אחר'.

הריטב"א גם הבין שמעכב, ודחה את קושיית רש"י שם: 'ויש לקיים גירסת הספרים, דכיון דכתיב זה האשה הוה אמינא דשנים דכתב שיהו שוין עיכובא הוא, מדלא הדר וכתב ביה ריבויא כדכתיב בשעירים ובצפרים'.

והק' ע"כ ר' אליקים, הלא המשנה במנחות מד: אומרת שכבשי מוסף אינם מעכבים זה את זה, וכיצד יתכן שדין שוין יעכב?

ר' אליקים הסיק מכך שדברי הגמ' נאמרו רק במוספי החג סוכות שמעכבים זה את זה, מהנא' במשפטם. או על כבשי עצרת שנא' שם 'יהיו לעכב.

אך התוס' הזכירו עיכוב שעירי מוספי השבת, אף שלא מעכבין זא"ז. ובספר באר אברהם יישב שדין עיכוב זה את זה נאמר רק כשאין לו את השני, אולם אם יש לו את המוסף השני, כן אמרינן שמעכב. וה"ה במוספי השבת שכשיש לו מעכבים זא"ז ובעינן שוין. ובאר שאם יכל ליקח שנים שוין ולא לקחם, אלא שאינם שוין - אז מעכב.

השתא דאתית להכי, יש לבאר מהו גדר השוין. וכי בעינן זהים לגמרי. ואם לא ממש זהים אזי פסול? תינח אם למצוה בעינן שוין י"ל, שבעי למצוא שוין לכתחילה, אך כל שיקח יהיה כשר, ומסתבר שכל שיהיה יותר שוין עדיף ומצוה. אך אי נימא ששוין הוא מעכב, כיצד ימצא ממש שוין והלא מעכב. ולדברינו השתא, הוא צריך למצוא שוין ממה שמצוי לפניו. ולפי גזר זה שוין אינו למצוא שווה אמיתי זהה, אלא הכי קרוב שניתן לראותם כקרובים במראה. ומעכב רק באם יש לו אפשרות למצוא שוין יותר ולא לקחם.

מאידך, המרכבת המשנה בהל' תמידין ומוספים פ"ד ה"ט באר שבעי שוין רק באם מעכבי זא"ז, וכך סברה הברייתא שמעכבי ולכך הצריכה שוין, אך הרמב"ם לא פסק כן בין בשבת בין בכבשי מצורע וכיון שלא מעכבי זא"ז גם לא הצריך שיהיו שוין.

ד.

בשעיר המשתלח היו צריכים שלושה פסוקים, בכדי שיהיו שוין במראה בקומה ובדמים. ובמוספי השבת לא הוזכר אלא פסוק אחד 'וביום השבת שני כבשים', שכן 'שני' מיותר.

כן עולה מדברי הרמב"ם בהל' טומאת צרעת יא ה"ה לגבי ציפורי מצורע שהצריך להיות שוין במראה בקומה ובדמים, הגם שאין ג' פסוקים כמו בשעיר המשתלח. וכבר הקשה כן תוספות יו"ט בנגעים פרק יד מ"ה: 'וקשיא לי דברפ"ו דיומא בשני שעירי יה"כ דתנן התם נמי כה"ג ופי' הר"ב דתלתא קראי כתיבי, ואילו הכא הא ליכא אלא חד קרא. ומיהו לא על הר"ב תלונותינו. דדבריו דהתם ודהכא. גמ' ערוך הן שם ביומא. ונ"ל דמדגלי לן רחמנא גבי שני שעירים דלכל הני בעינן שיהיו שוות. כי כתב גבי צפרים חד זימנא שתי. לאגמרינן שיהיו שוות. לא צריך לתלתא קראי. דנשמעינ' מהגלוי דגלי לן גבי שני שעירים דלכולן יהיו שוות'. הרי שלמדו משעיר המשתלח לגבי כל השוין, וה"ה למוספי השבת.

וכן הרמב"ם בפירוש המשנה בנגעים כתב: 'והמסקנא איפוא כי מצוה מן המובחר שיהיו שוין בכל הענינים, ואם אי אפשר מותר'. הבין שלמדים משערי המשלח כבניין אב לכל היכא שבעי שוין שהכוונה לכל ג' המדדים קומה מראה דמים.

וכבר הק' בתפארת ישראל שאם כך אולי נלמד לכל הקרבנות שיהיו שוין גם לקרבן יולדת וכו'. ופשוט לכאורה, שדין שוין נאמר רק היכא שבעי שוין. וכגון ששני הקרבנות משמשות למטרה אחד ויש זיקה אחת ביניהם. אך אם אדם מחוייב בעולה וחסאת או אשם, אין קשר בין הקרבנות אף שאותו אדם מחוייב בהן, אין זיקה ביניהם שידרש לשם כך 'שוין'.

ה.

ברבנו חננאל ביומא סב: איתא גירסה שונה לדין מוספי השבת: 'אבל המוספין ודאי לא כתב שני כבשים אלא ללמד שהם ב' ולא ד', מדלא כתיב אחד אחד כדרך שכתוב בתמיד'. תינח בתמיד שנאמר בו 'אחד' ועוד נאמר 'אחד' דבעי שנים. אך בשבת לא נאמר 'אחד' - ע"כ נדרש 'שני' להורות שלא בעי ד', ולא להצריך שוין. לדבריו א"צ שוין כלל, ואפשר שכן למד הרמב"ם מדהשמיט דין שוין בשבת.

אך דברי הר"ח צ"ע מדוע היתה הו"א לד' שעירים.

הנה בכבשי מצורע נאמר 'ולקח כבש אחד והקריב לאשם', ואח"כ נאמר 'ואחר ישחט את העולה'. הרי לן שהיו שני כבשים. וכן בציפורי מצורע נאמר 'ושחט את הציפור האחת' ואח"כ נאמר 'ואת הציפור החיה יקח אותה', הרי לן שהיו ב' ציפורים. וכן בשעירי יוה"כ נאמר 'גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל' הרי לן שהיו שנים, ולמה לי לפרט שנים. ע"כ להורות על דין שוין. ברם בשעירי מוספי השבת אין הוכחה ואיזכור כמה כבשים צריך, וי"ל דשני בעי למעט שלא יקח ד'.

והא מיעוט רבים שנים, ול"ל פסוק למעט שהיו שנים? אלא שיתכן והיה יכול להוסיף ארבע כבשים אף שמחוייב רק במיעוט שבהם. קמ"ל שנים דוקא.

1.

איתא במחזור ויטרי סימן קצא: 'שבת קורבנותיו כפוליים. שד' כבשיים קריבין, ב' לתמידין וב' למוספין. ובכל יום אינן אלא ב' וכל מעשיו כפולים. שתי נשמות. לחם משנה'. כלומר, שהמוסף הינו כפילות של תמידי היום.

ואכן איתא ברש"י במנחות בדף מט. בד"ה 'תדיר' שהתמיד מקודש וקרב לפני מוספי השבת: 'תמידין מקודשים קודם מוספים דתמידין קרבי ברישא'. ברם ביו"ט ניתן היה להקריב המוסף קודם התמיד אם לא שיש עשה דהשלמה. שכן מוסף השבת אינה קרבן בפני עצמו אלא המשך של התמיד וברור שלא שייך להקדימו.

הבה"ג מנה את את הקרבת המוספים במצוה אחת. והר"מ בשורש י"ג העלה שמוסף של שבת לחוד ומוסף של ר"ח לחוד ומוסף של רגלים לחוד. והגרי"פ פרלא בפירושו על הרס"ג ח"ג פרשה מ"ד באר שהבה"ג סבר שכיון שבסוף פרשת המועדים נאמר 'אלה תעשו לה' במועדיכם', וכללו את המוספים כאחד, אזי נכללו במצוה אחת במנין המצוות. והקשה הגרי"פ למה לא מנה הבה"ג את השבת בנפרד והלא אינה נקראת מועד כדאיתא בערכין בדף י: ואין אומרים הלל בשבת.

ולדברים דלעיל יש לבאר, שמוספי השבת אינם כלולים בכלל מצות מוספי המועדים, אך לא קבעו מנין לעצמן, כיון שלאפוקי מכל קרבן המוספין שיש להם שם קרבן חלוק ובפנ"ע, מוספי השבת באים לכפול את התמיד, ומדיני התמיד באים, להכי אינם כלולים בכלל מוספי המועדים ואינם חובה בפני עצמה.

יש בכך כדי לבאר שהרמב"ם בהל' תמידין ומוספין פ"ד ה"ט כתב שמי שזכה בפיס בעבודת התמיד זכה להקריב נמי את מוספי השבת: 'וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר, הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף'. וכבר הק' בתוס' ישנים ביזמא בדף כו: בד"ה 'שני' שלא מנו פייס למקריב מוסף למרות שבמסכת סוכה בדף נה: מבואר שיש פייס למי שיקריב מוסף. אך אם נבין שמוספי השבת הינם המשך של התמיד, שפיר נבין שלא היה דרוש פייס מיוחד עבורם כפי שמוספי הרגלים דרשו זאת.

הרדב"ז ח"ב סי' תריד למד מדברי המרדכי במסכת שבת רמז שצח שהעיד על ששמע מר' האי גאון: 'על מה שנהגו העולם שכל ימי השבוע מתעוררין בבקר לבית הכנסת להתפלל או ללמוד, ובשבת ישנים יותר בשחרית. זהו טעמו של דבר שבכל ימי השבוע נאמר בתמיד של שחר בבקר ובתמיד של שחר דשבת לא נאמר בבקר אלא וביום השבת ולשון זה משמע איחור... וטעם זה שמע ר"י בר' יהודה בעיר רומא מפי רב האי גאון'. והק' הרדב"ז שהנאמר 'וביום השבת' איירי במוסף ולא בתמיד. ואפשר שאף התמיד בשבת היה קרב 'בבקר בבקר', ורק המוסף היה קרב באיחור כנאמר 'וביום השבת'. ובביאור הגר"א באו"ח בסי' רפא יישב: 'יומא ל"ד א' נאמר במוספין על עולת התמיד דמ' שקרב עמו וכמ"ש ביומא ע' ב' וכו"ע שם'. כלומר, שהמוסף קרב עם התמיד, נמצא, שכיון שהמוסף מתאחר אזי אף התמיד מתאחר עימו. ודקדק הרדב"ז שם שבשבת איתא 'על עולת התמיד' ולא 'על עולת הבוקר' כפי שנאמר במוספי הפסח 'מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה'. שכן מוסף השבת הינו המשך עולת התמיד ונסמך אליו.

בכך יש לבאר מדוע נדרשו להביא מוספי השבת שוין. שכן שני כבשי השבת יחדיו מהוים כהמשך לתמיד, והם יחדיו מייצגים את התמיד ואת כפולתו, וכיון שהוא קרבן אחד, הצריכו בו דין שוין.

והשתא ניתן להבין בשופי את גירסת ר' חננאל שהפסוק מיעט שיש להקריב רק שני כבשים ולא ד'. ותמה מדוע היתה הו"א שיקריב ד'? וכן תמה המאירי דלעיל ע"כ, ונדחק. ולדברים לדעיל, הלא מוספי השבת הם המשך והכפלת קרבן התמיד, ולשם תמיד מקריבים בבוקר ובערב, וסברו שיש להקריב כפול למוסף, כלומר ד' מוספין. קמ"ל קרא למעט ודי בשנים בלבד.